

- Ohuy, O. (2012). "Movna ta konceptualna kartyny svitu: ohlyad problem ta poshuk perspektyvy" [Linguistic and conceptual worldview: problem overview and prospects quest] in *Inozemna filolohija* Issue 117.
- Peirce, C. (2000). *Izbarannye filosofskie proizvedeniya*. [Selected Works on Philosophy] (N. Golubovich, Transl.), Moscow, Logos.
- Poliuzhyn, M. (1999). *Funkcionalnyj i kohnityvnyj aspekty anhlijskoho slovotvorennja* [Functional and Cognitive Aspects of the English Word-Formation], Uzhhorod, Zakarpattya.
- Pryhodko, A. (2008). *Koncepty i konceptosystemy v kohnityvno-dyskursyvnij paradyhmi lnhvistyky* [Concepts and Conceptual Systems in the Cognitive-Discursive Paradigm of Linguistics], Zaporizhzhya, Premier.
- Putiy, O. (2006). "Konceptopole 'antropologicheskoe sostojanie' (na materiale nemeckogo jazyka)" [The Conceptual Field "Anthropological State" A Case Study of German Language], in *Nova filolohija* Issue 24.
- Wierzbicka, A. (1999). *Semanticheskie universalii i opisanie jazykov*. [Semantic universals and description of languages]. (A. Shmelev, Transl.). Moscow, Russia: Jazyki russoj kultury.
- Wolf, E. (2002). *Funkcionalnaja semantika ocenki*. [Functional semantics of evaluation]. Moscow, Editorial URSS.
- Damasio, A. (1999). *The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness*. New York: Harcourt Brace.
- Fauconnier, G. (1998). *Mental Spaces: Aspects of Meaning Construction in Natural Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gärdenfors, P. (2000). *Conceptual Spaces: The Geometry of Thought*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Jakobson, R. (1971). "World and Language" in *Selected Writings in 6 volumes* (Volume II). Ed. Stephen Rudy, Paris, Mouton.
- Lyons, J. (1995). *Introduction to Theoretical Linguistics*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Poznanski, R. (2002). Towards an integrative theory of cognition. *Journal of Integrative Neuroscience*, 01, 145–156. <https://doi.org/10.1142/S0219635202000086>.
- Schleifer, R. (2017). The semiotics of sensation: A. J. Greimas and the experience of meaning. *Semiotica*, 214, 173–192. <https://doi.org/10.1515/sem-2016-0182>.

УДК 811.112.371.34+81'243

**THE PECULIARITIES OF COMPILING THE "GERMAN-UKRAINIAN
DICTIONARY OF TERMINOLOGY OF LIFE SAFETY"
ПРИНЦИПИ УКЛАДАННЯ „НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОГО СЛОВНИКА
ТЕРМІНІВ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ"**

Світлана КІЙКО

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

s.kiyko@chnu.edu.ua

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-4964-7043>

The article deals with the principles of compiling the "German-Ukrainian Dictionary of Terminology of Life Safety" and selection peculiarities of the lexical material such as the principles of compliance with the goals and objectives of learning, frequency, word-forming value of the term, associative value, subjectivity and semantics. Compilation of the dictionary involves many stages: analysis of existing dictionaries, research of the needs of the addressee, determination of requirements and future characteristics of the dictionary, development of its macro- and microstructure, collection of lexical material, design of dictionary articles, selection of translation equivalents, ordering of the dictionary in accordance with the developed structure, editing, checking the compliance of the received product with the set goals.

The author offers the most productive and speed methods of compiling a dictionary with the help of BootCat generation program and Morphy program of paradigms synthesis, which allowed to single out 20,000 terms of the professional language of life safety in the shortest time and find their Ukrainian equivalents. The generation of a body of texts is carried out with S. Sharoff's method, which provides the search for professional texts with the help of randomly combined four basic terms. This ensures the organization of a homogeneous

selection of thematically related texts from the Internet (manuals, reference books, scientific articles, newspaper reports, instructions, sights, abstracts and annotations of articles, etc.). The obtained texts are processed with the help of the Morphy paradigm synthesis program, which automatically assigns all possible grammatical categories to each word in the sentence, and compiles the initial list of terminological dictionary. The next task is to provide equivalent words in the language of translation, able to accurately convey the semantics of the register word. Consequently, in the hands of the user of the dictionary, there is a certain linguistic model of the German professional language of life safety in its equivalent reproduction in the Ukrainian language. The presence of such an initial model will allow the user to perceive adequately scientific texts and, thus, successfully expand their scientific and conceptual apparatus in the future.

Key words: dictionary, term, German professional language of life safety, terminological system, lexicography, synthesis of paradigms.

У статті наведено принципи укладання «Німецько-українського словника термінів безпеки життєдіяльності» і розглянуто особливості відбору лексичного матеріалу, а саме принципи відповідності цілям і завданням навчання, частотності, словотвірної цінності терміна, асоціативної цінності, тематичності і семантичності. Укладання словника передбачає низку етапів: аналіз наявних словників, дослідження потреб адресата, визначення вимог і майбутніх характеристик словника, розробку його макро- і мікроструктури, збір лексичного матеріалу, оформлення словникових статей, підбір перекладних еквівалентів, впорядкування словника відповідно до розробленої структури, редагування і перевірку відповідності отриманого продукту поставленим цілям.

Пропонується найбільш продуктивна та швидка методика укладання словника за допомогою програм генерування корпусів текстів BootCat та синтезу парадигм Morphy, що дозволила у стислі терміни виокремити близько 20000 термінів фахової мови безпеки життєдіяльності та відшукати їх українські відповідники. Генерування корпусу текстів здійснено на основі методики С. Шароффа, що передбачає пошук фахових текстів на основі щоразу нових випадково скомбінованих чотирьох базових термінів. Це забезпечує організацію однорідної вибірки тематично пов'язаних текстів з Інтернету (посібників, довідників, наукових статей, газетних повідомлень, інструкцій, пам'яток, рефератів і анотацій статей тощо). Отримані тексти оброблено за допомогою програми синтезу парадигм *Morphy*, яка автоматично приписує кожному слову в реченні всі можливі граматичні категорії, і укладено вихідний список термінологічного словника. Наступним завданням є наведення рівнозначних слів-відповідників у мові перекладу, спроможних якнайточніше передати семантику реєстрового слова. Таким чином, в руках користувача словника виявляється певна лінгвістична модель німецької фахової мови безпеки життєдіяльності в її еквівалентному відтворенні українською мовою. Наявність такої вихідної моделі дозволить користувачу розуміти наукові тексти і, тим самим, успішно розширювати в подальшому свій науково-понятійний апарат.

Ключові слова: словник, термін, фахова мова безпеки життєдіяльності, термінологічна система, лексикографія, синтез парадигм.

Вступ. Інтенсифікація навчання німецькій мові як фаховій можлива за наявності лінгвістичної бази, важливим елементом якої є термінологічні словники. Ретельний відбір лексичного матеріалу, що підлягає засвоєнню, виступає важливою передумовою раціонального навчання розуміння професійного тексту. Оволодіння термінологією безпеки життєдіяльності (далі – БЖД) передбачає знання і вміння застосовувати терміни в професійній діяльності. Термінологічні знання ґрунтуються на засвоєнні визначеного обсягу і змісту наукових понять, а також на уявленні про термінологічну систему досліджуваної предметної галузі, що відбиває внутрішньосистемні відношення.

Можливості оволодіння термінологією професійної сфери діяльності фахівця з БЖД в умовах вищої профільної освіти пред'являють суворі вимоги до кількості та якості лексичного матеріалу, принципи відбору якого отримали певне висвітлення в науковій літературі. Так, Н. Г. Вишнякова зазначає: „Основна мета відбору термінологічного матеріалу полягає в тому, щоб створити міцну термінологічну базу, яка повинна забезпечити розуміння максимальної кількості термінів при читанні оригінальної науково-технічної літератури за фахом поряд з веденням бесід на спеціальні теми” (Вишнякова, 1980, с. 82).

Термінологія БЖД досі не підлягала системному лінгвістичному аналізу. Наявні лише окремі розробки теми у вигляді статей, в яких представлені тезаурусний опис та особливості

словотвору англійських термінів БЖД (Ю. В. Зоріна), принципи актуалізації і уточнення визначень термінів БЖД (М. А. Іванова, В. А. Кудрявцев), когнітивно-дискурсивний аналіз фахової мови спорідненої галузі «Безпека виробництва і технологічних процесів» (О. А. Федотова), фреймове моделювання німецькомовної термінології БЖД (С. В. Кійко) тощо. Автори розуміють під термінами БЖД слова, які позначають наукові поняття з наявними дефініціями, доповнені поясненням і включені до системи фахової мови безпеки життєдіяльності (Костенюк, 2016, с. 136-137). Проаналізований авторами матеріал свідчить про те, що термінологія науково-професійної галузі БЖД є результатом когнітивної обробки людиною в процесі науково-професійної діяльності фахового знання, яке систематизоване і вербалізоване протягом довготривалої практики. Ядерні терміни за семантичною насиченістю поділяються на базові, міжгалузеві, загальнонаукові і загальнотехнічні терміни та терміни широкої семантики. Така взаємодія різних термінологічних систем сприяє розширенню термінологічного апарату БЖД. В основі німецькомовної терміносистеми БЖД лежить термінофрейм SICHERHEIT, який представляє структуру знання, що складається з концептуальних одиниць різних рівнів: суперфрейма SICHERHEIT / БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ, базових фреймів другого порядку GEFÄHREN / НЕБЕЗПЕКИ, MENSCH / ЛЮДИНА В СФЕРІ БЖД і SCHUTZ / ЗАХИСТ БЕЗПЕКИ, субфреймів, які, в свою чергу, поділяються на слоти. Термінофрейм SICHERHEIT у вигляді такої структури знання характеризує фрагмент дійсності, який покривається термінологічними одиницями безпеки життєдіяльності і уможливує доступ до неспостережуваних ментальних процесів (Кійко, 2021). Попри низку вагомих результатів досі відсутні праці, в яких були б висвітлені питання лексикографічної обробки термінології БЖД, зокрема, перекладу термінології відповідної галузі українською мовою. Усе наведене вище зумовлює **актуальність** нашої розвідки.

Мета дослідження. Укладання німецько-українського термінологічного словника передбачає, що він відобразить систему понять певної галузі та міститиме терміни, необхідні для наукової і практичної роботи фахівців. До лексичного матеріалу перекладного термінологічного словника висувається низка вимог: словник має охоплювати адекватний обсяг спеціальної лексики обраної предметної галузі, у словнику має бути наявна вся необхідна інформація про спеціальні лексичні одиниці, словник не повинен містити непотрібної інформації, яка збільшує його обсяг та ускладнює пошук того чи іншого слова (Кійко, 2020, с. 3-4). З огляду на це **метою статті** є розробка принципів укладання «Німецько-українського словника термінів безпеки життєдіяльності» на основі здобутків корпусної лінгвістики та з використанням комп'ютерних технологій.

Результати та обговорення. Німецько-український словник термінів БЖД є першим перекладним словником цієї галузі в Україні. Він покликаний репрезентувати склад термінів і терміносполук німецької фахової мови БЖД, впливати на мовну компетенцію фахівців, а також робити доступними наукові й технічні джерела інформації, сприяючи порозумінню між носіями німецької й української мов. Вивчення фахової термінології, процесів наукової номінації у сфері БЖД, відтворення науково-технічних досягнень власними словотвірними ресурсами, безумовно, сприятиме розвитку співробітництва в цій галузі.

Адресатом німецько-українського словника термінології БЖД є, насамперед, фахівці у цій галузі, співробітники Міністерства надзвичайних ситуацій і різних служб порятунку, перекладачі технічної літератури, викладачі та студенти відповідних факультетів вузів. Загалом словник має на меті допомогти користувачеві в роботі з фаховою літературою в галузі БЖД.

Укладання німецько-українського словника термінів БЖД почато з відбору термінів з різних джерел (монографій, посібників, довідників, інструкцій, пам'яток, статей фахівців-практиків, підручників для вишів, що містять чіткі визначення понять і стандартизовані терміни, галузевих енциклопедій, вторинних документів – рефератів, анотацій). Нам першому етапі відібрано 1000 базових термінів німецької фахової мови БЖД, які становлять її термінологічний мінімум. Це основний запас термінологічної лексики, який повинен уможливити висловлювання власних думок і розуміння думок інших в усному і писемному мовленні на початковому етапі вивчення навчальної дисципліни. На основі аналізу методичної

та спеціальної літератури (*Bevölkerungsschutz, 2016; Diebel, 2017; Hielscher, 2014*) ми визначили принципи відбору лексичного матеріалу до „Німецько-українського словника термінів БЖД”, а саме: принцип відповідності цілям і завданням навчання, принцип частотності, принцип словотвірної цінності терміна, принцип асоціативної цінності, принцип тематичності і семантичності.

Принцип відповідності цілям і завданням навчання знаходить своє вираження в тому, що в процесі вивчення БЖД до термінологічного мінімуму відбирають одиниці, значимі і необхідні для читання і розуміння змістовної навчальної інформації, записів лекційних матеріалів, а також формування понятійно-термінологічного апарату кожного студента. Термінологічна підготовка починається з оволодіння термінами, які позначають базові поняття БЖД (*безпека, життєдіяльність, небезпека, шкідливі і травмуючі фактори, небезпеки природного походження, небезпеки антропогенного походження, небезпеки соціального походження, захист населення* тощо), надзвичайних ситуацій (*стихийне лихо, техногенна катастрофа, аварія, землетрус, повінь, ураган, обвал, пожежа, смерч, буря* тощо), цивільної оборони (*карантин, зброя масового ураження, хімічна зброя, бактеріологічна зброя, отруйні речовини, епідемія, пандемія* і т.д.), здорового способу життя (*здоров'я, духовне / фізичне здоров'я, здоровий спосіб життя, особиста гігієна, шкідливі звички, критичні ситуації, стрес, конфлікт, криза*) тощо.

Принцип частотності допомагає включити до словника насамперед найуживаніші терміни. Частотність виражається в кількості вживань терміна на сторінку фахового тексту. За кількісний показник вживаності термінів умовно прийняті межі з числом вживань від 7 (нижня межа) до 12 (верхня межа) на основі Лейпцізького корпусу Wortschatz-Portal Uni Leipzig (<https://corpora.uni-leipzig.de>) обсягом 250 мільйонів слововживань. Корпус об'єднує всю наявну лексику у 20 частотних класів від класу 1 (найчастотніші слова на кшталт артиклів *der, die, das, ein, eine*, сполучників *und, aber, dass*, прийменників *in, zu, von*, часток *nicht, so*, займенників *er, es, sich*, допоміжних дієслів *haben, sein* тощо) до рідко вживаних слів класу 20 і вище на кшталт *Gebrauchsfestigkeit* „експлуатаційна стійкість”, *Gebrauchsgefahr* „небезпека при експлуатації”, *Gebrauchslast* „робоче навантаження”, *Gebrauchsspannung* „робоча напруга”, *Gebrauchswert* „технічна придатність” тощо. Термін, частотність якого визначалася межами від 7 до 12, будемо відносити до базових термінів, які відображають основні поняття БЖД (див. табл. 1).

Таблиця 1

Приклади найчастотніших німецькомовних термінів БЖД

Термін	частота вживання	частотний клас	Термін	частота вживання	частотний клас
<i>Pandemie</i> „пандемія”	147374	7	<i>Katastrophe</i> „катастрофа”	13806	10
<i>Quarantäne</i> „карантин”	93610	7	<i>Rettungsdienst</i> „служба порятунку”	10381	11
<i>Gefahr</i> „небезпека”	62045	8	<i>Notarzt</i> „реаніматолог”	5989	11
<i>Unfall</i> „аварія”	59667	8	<i>Notstand</i> „надзвичайна ситуація”	4372	12
<i>Schutz</i> „захист”	56015	8	<i>Retter</i> „рятувальник”	4270	12
<i>Risiko</i> „ризик”	42533	9	<i>Erdbeben</i> „землетрус”	3870	12
<i>Brand</i> „пожежа”	39238	9	<i>Terroranschlag</i> „терористичний акт”	3667	12
<i>Epidemie</i> „епідемія”	12812	10	<i>Schadstoff</i> „шкідлива речовина”	3502	12

Принцип поширеності дає уявлення про кількість джерел, в яких певний термін трапився хоча б один раз. Він має обмежені вимірвальні можливості, оскільки вказує регулярність появи слова, а не його питому вагу в сукупності джерел, тому для відбору лексичного матеріалу застосовується спільно з принципом частотності.

Словотвірний принцип полягає в тому, що до базової термінології включають слова, від яких можна за допомогою афіксів утворити найбільшу кількість похідних лексичних одиниць. Наприклад, словотвірна цінність слова *вибух* полягає в тому, що воно може утворювати такі слова, як *вибуховий*, *вибухонебезпечний*, *вибухобезпечність*, *вибухотехнічний*, *вибухостійкий* тощо. У німецькій мові найбільше похідних і складних слів утворює іменник *Gefahr* „небезпека”, пор. словникову статтю:

Gefahrenl abwehr *f* захист; запобігання небезпеки; **~abwehrbehörde** *f* =, *n* державна служба з надзвичайних ситуацій; **~abwehrplan** *m* -s, ...**pläne** план запобігання небезпеці; **~analyse** *f* =, *n* аналіз ризиків; аналіз небезпечної ситуації; **~bereich** *m* -(e)s, -e зона підвищеної небезпеки; **~beurteilung** *f* оцінка небезпеки; **~bewertung** *f* =, -en оцінка ризику; оцінка небезпеки; **~code** *m* -s, -s код небезпеки; **~einflussgröße** *f* =, -n параметр впливу небезпеки; **~erfassungssystem** *n* -s, -e система збору даних про небезпеку; **~faktor** *m* -s, -en параметр небезпеки; **~gebiet** *n* -(e)s, -s небезпечна зона; **~größe** *f* =, -n рівень небезпеки; **~herd** *m* -(e)s, -e осередок небезпеки; **~lage** *f* =, -en небезпечна ситуація; **~management** *n* -s керування небезпечною ситуацією; **~meldeanlage** *f* =, -n пристрій аварійної сигналізації; **~melder** *m* -s, = аварійний сигнальний пристрій; **~potenzial** *n* -s потенціал небезпеки; **~prognose** *f* =, -n прогноз виникнення небезпечної ситуації; **~quelle** *f* =, -n джерело небезпеки; **~satz** *m* -es, ...**sätze** код ризику; *фатор ризику*; **~schild** *n* -es, -er дорожній знак «небезпечно»; **~situation** *f* =, -en аварійна ситуація; **~stelle** *f* =, -n небезпечне місце; **~stufe** *f* =, -n ступінь небезпеки; **~tafel** *f* =, -n табло небезпеки; **~zone** *f* =, -n небезпечна зона.

Принцип асоціативної цінності передбачає включення термінів, які дозволяють утворити найбільшу кількість терміносполук, типових для предметної галузі БЖД, наприклад, іменник + іменник (*Gefahr der Augenschäden* „небезпека пошкодження очей”; *Gefahr ernster Gesundheitsschäden* „небезпека серйозної шкоди здоров’ю”; *Gefahr kumulativer Wirkungen* „небезпека кумулятивних ефектів”), прикметник + іменник (*biologische Gefahr* „біологічна небезпека”, *chemische Gefahr* „хімічна небезпека”, *nukleare Gefahr* „ядерна небезпека”; *potentielle Gefahr* „потенційна небезпека”; *radiologische Gefahr* „радіологічна небезпека”), дієслово + іменник (*sich in Gefahr begeben* / *sich der Gefahr aussetzen* „наражатися на небезпеку”; *in Gefahr schweben* „бути в небезпеці”; *in Gefahr kommen*, „опинитися в небезпечному становищі”) тощо. Особливості лексичної сполучуваності слова визначається його семантикою. Засвоєння семантичної специфіки терміна позбавляє студентів від механічного заучування списку слів, з якими певний термін поєднується.

Принцип тематичності забезпечує відбір термінів з окремих розділів або тем і орієнтований на цілі вивчення дисципліни БЖД. Відповідно до цього принципу важливо зафіксувати належність слів до певних тем. Так, в термінологічному словнику виокремлено такі тематичні розділи: *безпека життєдіяльності*, *види небезпек*, *шкідливі і травмуючі фактори*, *основи хімічної безпеки*, *громадянська оборона*, *безпека людини в надзвичайних ситуаціях*, *здоровий спосіб життя*, *шкідливі звички*, *раціональне харчування*, *пожежа і пожежна безпека*, *радіаційна безпека*, *хімічно небезпечні об’єкти*, *перша медична допомога* та ін.

Принцип семантичної цінності полягає в тому, що виокремлені базові терміни повинні виражати найважливіші поняття БЖД. Як правило, йдеться про прості іменники, прикметники, дієслова на кшталт *Alarm* „тривога, сигнал тривоги”, *Epidemie* „епідемія”, *Lage* „становище”, *anomal* „аномальний”, *extern* „зовнішній; резервний”, *erden* „заземляти”, *fallen* „падати; гинути” тощо.

На основі виокремлених базових термінів згенеровано корпус текстів обсягом близько 15 мільйонів слововживань на основі методики С. Шароффа (*Sharoff, 2006*), яка передбачає пошук текстів на основі щоразу нових випадково скомбінованих чотирьох базових термінів, що забезпечує організацію вибірки тематично пов’язаних текстів з Інтернету. Кількість запитів, за С. Шароффом (*Sharoff, 2006*) повинна складати не менше 1000, що гарантує повноцінну вибірку фахових текстів певної галузі. Отримані тексти завантажено в програму синтезу парадигм *Morphy* (*Lezius, 2000*), яка автоматично приписує кожному слову в реченні всі можливі граматичні категорії і після синтаксичного аналізу встановлює однозначні граматичні категорії слів для певного речення, наприклад:

<form>Sperre</form>

<lemma wkl=SUB kas=NOM num=SIN gen=FEM>Sperre</lemma>

<lemma wkl=SUB kas=GEN num=SIN gen=FEM>Sperre</lemma>

<lemma wkl=SUB kas=DAT num=SIN gen=FEM>Sperre</lemma>

<lemma wkl=SUB kas=AKK num=SIN gen=FEM>Sperre</lemma>

<lemma wkl=VER pers=2 num=PLU modtemp=PRÄ konj=NON gebrauch=NEB>(ab)-
sperren</lemma>

Для кожної із словоформ списку проставлено відповідні граматичні коди, тобто позначення словозмінних частиномовних характеристик слів. Отриманий список словоформ зведено до списку лем (слів у початковій формі), з якого ми вилучили власні назви, дублети, розмовно марковану лексику, архаїзми та історизми. Після відбору термінів укладено словниковий реєстр термінологічного словника (терміни, терміносполуки, скорочення, символи, сполучення слів і символів). Усі відібрані терміни безпосередньо стосуються галузі БЖД та позначають назви рятувальних операцій, приладів або знаряддя, процесів та ін. Отриманий список містив близько 18 000 термінів.

Після отримання початкового списку термінів здійснено перевірку його повноти на основі монографій, підручників, посібників та довідників (*Bevölkerungsschutz, 2016; Diebel, 2017; Hielscher, 2014; Kooperation, 2015*). Насамперед зіставлено індекси, щоб включити відсутні терміни до основного списку. Укомплектований таким чином список містить загалом близько 20000 термінів. Корпус словника організовано послідовно в алфавітному порядку. Алфавітний покажчик розташовано посередині й виділено напівжирним шрифтом для оптимізації пошуку слів.

Після отримання остаточного списку термінів розроблено структуру словникової статті. Основним завданням на цьому етапі укладання словника є наведення рівнозначних слів-відповідників у мові перекладу, спроможних якнайточніше передати семантику реєстрового слова. Отже, корпус словника складається із сегментів, кожен з яких містить певну реєстрову одиницю й відповідну словникову статтю. Реєстрова одиниця – це лема, яку виділено напівжирним шрифтом. Відразу після леми курсивом наведено граматичну ремарку: вказівку на рід іменника та його число (за потреби). Кожна лема має український відповідник.

На останньому етапі укладання німецько-українського термінологічного словника фахової мови БЖД здійснено уточнення, редагування й перевірку відповідності отриманого продукту поставленим цілям. Укладений нами відповідно до поставленого завдання словник охоплює близько 20 000 термінів і терміносполук у галузі БЖД. У словнику немає прямих вказівок на особливості вживання наведених одиниць, оскільки ці особливості читач отримує з тексту, який він перекладає за допомогою словника. Таким чином, словник виконує функцію засобу ідентифікації одиниць в німецькому тексті і встановлення їх еквівалентів в українській мові.

Висновки. «Німецько-український словник термінів безпеки життєдіяльності» розрахований на широке коло читачів німецької наукової і технічної літератури. Дидактична спрямованість словника зумовила пріоритетне включення в словник термінів, знання яких не тільки розширює понятійно-термінологічний апарат студента, але й попереджає інтерференційний вплив рідної мови при активному вживанні німецьких термінів. З дидактичних міркувань у словнику наявні також технічні терміни-інтернаціоналізми. Таким чином, в руках користувача словника виявляється певна лінгвістична модель німецької фахової мови БЖД в її еквівалентному відтворенні українською мовою. Наявність такої вихідної моделі дозволить користувачу адекватно сприймати наукові тексти і, тим самим, успішно розширювати в подальшому свій науково-понятійний апарат.

Перспективним вважаємо розробку навчальних матеріалів і методичних посібників для студентів спеціальностей, пов'язаних з безпекою життєдіяльності, що покращуватиме мовну компетенцію фахівців, сприятиме порозумінню між носіями німецької й української мов.

Список літератури

Вишнякова Н. Г. Определение состава и объема терминологического словаря-минимума для неязыкового вуза. *Вопросы теории и методики преподавания иностранных языков на неязыковых факультетах педузов.* М. : Высшая школа, 1980. С. 81–98.

Кійко С. В. Німецько-український інженерно-технічний словник: Близько 20 000 термінів і терміносполук. Чернівці : ЧНУ, 2020. 468 с.

Кійко С. В. Фреймове моделювання німецькомовної термінології безпеки життєдіяльності. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. Том 33 (72). № 1. 2021. Частина 1. С. 189–194.

Костенок П. И. Преподавание учебной дисциплины «Безопасность жизнедеятельности» в гуманитарном вузе: реальные диссонансы и потенциальный коллапс. *Мир науки, культуры, образования*. 2016. № 1 (56). С. 136–145.

Bevölkerungsschutz: Notfallvorsorge und Krisenmanagement in Theorie und Praxis. Hrsg. von H. Karutz, W. Geier, Th. Mitschke. Berlin / Heidelberg: Springer, 2016. 357 S.

Diebel M. Atomkrieg und andere Katastrophen. Zivil- und Katastrophenschutz in der Bundesrepublik und Großbritannien nach 1945. Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh, 2017. 348 S.

Hielscher V., Nock L. Perspektiven des Ehrenamtes im Zivil- und Katastrophenschutz. Metaanalyse und Handlungsempfehlungen. Saarbrücken: Institut für Sozialforschung und Sozialwirtschaft, 2014. 45 S.

Kooperation im Katastrophen- und Bevölkerungsschutz. Hrsg. von H.-J. Lange, Ch. Gusy. Wiesbaden: Vieweg, 2015. 313 S.

Lezius W. Morphy – German Morphology, Part-of-Speech Tagging and Applications. *Proceedings of the 9th EURALEX International Congress*. Stuttgart: Universitätsverlag, 2013. P. 619–623.

Sharoff S. Creating General-Purpose Corpora Using Automated Search Engine Queries. *WaCky! Working papers on the Web as Corpus*. Bologna: Gedit, 2016. P. 63–98. [Ел. ресурс.] Режим доступу: <http://wackybook.sslmit.unibo.it/pdfs/sharoff.pdf>.

Sharoff S. A Uniform Interface to Large-Scale Linguistic Resources. *Proceedings of the Fifth International Conference on Language Resources and Evaluation*. Genoa: ELRA, 2006. P. 539–542. [Ел. ресурс.] Режим доступу: <http://corpus.leeds.ac.uk/serge/publications/lrec2006-cqp.pdf>.

References

Vyshniakova, N. H. (1980). Opredelenie sostava i obyema terminologicheskogo slovaria-minimuma dlia neyazykovogo vuza [Determination of the composition and volume of the minimum terminological dictionary for a non-linguistic university]. *Voprosy teorii i metodiki prepodavania inostrannykh yazykov na neyazykovykh fakultetakh pedvuzov*. M.: Vysshaya shkola, 81–98.

Kiyko, S. V. (2020). *Nimetsko-ukrainskyi inzhenerno-tekhnichnyi slovnyk: Blyzko 20 000 terminiv i terminopoluk* [German-Ukrainian Engineering Dictionary: About 20,000 terms and phrases]. Chernivtsi: ChNU.

Kiyko, S. V. (2021). Freimove modeliuвання німецькомовної термінології безпеки зhyttiediiialnosti [Frame Modeling of German-language Terminology of Life Safety]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho*. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka. Tom 33 (72). № 1. Chast. 1, 189–194.

Kostenok, P. Y. (2016). Prepodavanie uchebnoy distsypliny «Bezopasnost zhyznedeyatelnosti» v gumanitarnom vuze: realnye dissonansy i potentsyalnyi kollaps [Teaching the discipline "Life Safety" in a humanitarian university: real dissonances and potential collapse]. *Mir nauki, kultury, obrazovaniya*. № 1 (56), 136–145.

Bevölkerungsschutz: Notfallvorsorge und Krisenmanagement in Theorie und Praxis (2016). Hrsg. von H. Karutz, W. Geier, Th. Mitschke. Berlin / Heidelberg: Springer.

Diebel, M. (2017). *Atomkrieg und andere Katastrophen. Zivil- und Katastrophenschutz in der Bundesrepublik und Großbritannien nach 1945*. Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh.

Hielscher, V., Nock, L. (2014). *Perspektiven des Ehrenamtes im Zivil- und Katastrophenschutz. Metaanalyse und Handlungsempfehlungen*. Saarbrücken: Institut für Sozialforschung und Sozialwirtschaft.

Kooperation im Katastrophen- und Bevölkerungsschutz (2015). Hrsg. von H.-J. Lange, Ch. Gusy. Wiesbaden: Vieweg.

Lezius, W. (2013). Morphy – German Morphology, Part-of-Speech Tagging and Applications. *Proceedings of the 9th EURALEX International Congress*. Stuttgart: Universitätsverlag, 619–623.

Sharoff, S. (2016). Creating General-Purpose Corpora Using Automated Search Engine Queries. *WaCky! Working papers on the Web as Corpus*. Bologna: Gedit, 63–98. [Ел. ресурс.] Режим доступу: <http://wackybook.sslmit.unibo.it/pdfs/sharoff.pdf>.

Sharoff, S. (2006). A Uniform Interface to Large-Scale Linguistic Resources. *Proceedings of the Fifth International Conference on Language Resources and Evaluation*. Genoa: ELRA, 539–542. [Ел. ресурс.] Режим доступу: <http://corpus.leeds.ac.uk/serge/publications/lrec2006-cqp.pdf>.